הלכה · משנה תורה · מפרשים · כסף משנה · ספר קניין

כסף משנה על משנה תורה, הלכות שכנים

רבנו יוסף קארו [מרן הבית יוסף]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

כסף משנה על משנה תורה, הלכות שכנים

רבנו יוסף קארו [מרן הבית יוסף]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/כסף-משנה-על-משנה-תורה-הלכות-שכנים/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה ב 4
הלכה ד 4
פרק ב 4
הלכה א 4
הלכה ב 5
הלכה יב 5
הלכה טז 6
הלכה יז 6
פרק ג 6
הלכה א 6
הלכה ד 6
הלכה ו 7
פרק ד 7
הלכה א 7
הלכה ט 8
הלכה י 8
פרק ה 8
הלכה א 8
הלכה ו 9
הלכה ז 9
הלכה ח 9
הלכה יד 10
הלכה טו 10
הלכה טז 11
פרק ו 11
הלכה יא 11
פרק ז 11
הלכה ו 11
הלכה ז 12
פרק ח 12
הלכה ב 12
הלכה ח 12
פרק ט 13
הלכה ב 13
הלכה ט 14
הלכה י 14
פרק י 14
הלכה ב 14
הלכה ח 14
פרק יב 14
הלכה א 14
הלכה ד 17
הלכה ח 18
הלכה יב 18
פרק יג 18
הלכה ג 18
הלכה ד 18
הלכה ז 19
הלכה יא 19
פרק יד 20
הלכה א 20
הלכה ב 20
הלכה ד 21

פרק א

הלכה ב

אחד מן השותפין שאמר לחבירו וכו'. נראה שרבינו מפרש גוד אגוד כפי' הערוך דהיינו משוך או אמשוך שהוא אומר לו אני קוצץ כך דמים בעד חלקך או תמכרהו לי בעד זה הסך או אמכור לך חלקי בזה הסך ורש"י פירש בענין אחר: כתב ה"ה בפ"ב על בד"א בכרך אחד וכו' כתבו המפרשים דבארבע אמות של פירוק משא אין בהם דין גוד או אגוד שאם אין חצר לפרק משאו אין בית:

לפיכך שני אחים וכו'. כתב ה"ה ופירוש עשאן לשכר שהם גדולים וראויים להשכירן וכו' לא שתהא כוונת האב מעלה ומוריד בזה, ואין נראה כן מדברי רבינו אלא הכל תלוי בדעת האב וכפשטא דמתני':

הלכה ד

ולא את השדה עד שיהא בה זריעת תשעה קבין וכו'. משנה בפ"ק דב"ב (דף י"ב) ומסיים בה במתני' ר' יהודה אומר ט' חצאי קבין לזה וט' חצאי קבין לזה [ואמרו בגמרא] (דף י"א) ול"פ מר כי אתריה ומר כי אתריה ויש לתמוה למה לא כתב רבינו כן ואפשר דס"ל דכיון דסתם מתני' היא תשעה קבין רוב המקומות נוהגין כך ואתריה דרבי יהודה מיעוטא הוא ולכן לא חשש רבינו לכתבו א"נ ס"ל דהלכה כסתם משנה ואפילו באתריה דר' יהודה לא הוי שדה בציר מט' קבין ורבי יהודה סבר דבאתריה מיהא בט' חצאי קבין הוי שדה ומאי דקאמר גמרא ול"פ היינו לומר שאין מחלוקתם גמור שהרי בשאר מקומות כ"ע לא פליגי:

פרק ב

הלכה א

כיצד היו שני שותפים וכו'. כתב ה"ה רחב ארבע אמות שיש לכל פתח וכו'. אבל הרא"ש כתב אם לא היה הפתח רחב כי אם שתי אמות מ"מ נוטל ארבע על ארבע דלא חזי לפרק משאו בבציר מהכי כדאמרינן בפרק חזקת (דף ס') גבי הא דתנן קטן לא יעשנו גדול אחד לא יעשנו שנים סבר רמי בר חמא למימר בר ארבע לא לשווייה תרי בר תרתי דקא שקיל שמונה אמות בחצר עכ"ל ויש לתמוה על רבינו שהרי ראיה זו שהביא הרא"ש ראיה חזקה היא ולכן נ"ל לפרש דרבינו נמי סבר דבסתם פתח שהוא רחב איירי ולא חשש לפרש שאם הפתח פחות מד' אמות מ"מ נוטל ארבע על ארבע מפני שאינו מפורש בהדיא בגמרא:

הלכה ב

בית שיש לו פתחים הרבה וכו'. וכתב ה"ה המחבר אינו מפרש יחוד תיקון כניסה ויציאה וכו' וכשייחד אחד מהם להכניס ולהוציא נסתלק זכות האחרים וכן הדין לבית עכ"ל. וא"ת הרי כתב רבינו בסמוך בית סתום יש לו ארבע אמות ומי עדיף ייחד לו פתח מפתח סתום ונ"ל דהתם בבית שאין לו אלא פתח אחד אע"פ שהוא סתום סופו ליפתח ומיהו כי פרץ פצימיו מוכח שאין דעתו לפתוח עוד ולפיכך אין לו אלא ארבע אמות:

הלכה יב

האחים שחלקו הרי הם כלקוחות וכו'. כתב הריב"ש בסי' תי"ו הסכימו כל המפרשים שאין הכוונה שיוכל האחד לכוף את האחר שיסלק ההיזק ההוא אלא שהניזק יכול לבנות בשלו בענין שיסתלק השיעבוד ההוא כגון שאם היתה אמת המים עוברת דרך שדהו יכול לסתרה לפי שכל אחד יבנה בשלו מה שירצה מבלי שיוכל חבירו לעכב עליו אבל לא שיוכל הוא לכוף את חבירו שיסתרנה הוא וכן אם היו לאחד נטפי ושופכי על חצר חבירו אין זה יכול לכופו לסלקה אבל אם יכול הוא לעשות אי זה בניין בשלו בענין שלא ירדו המים ההם בחצר הרשות בידו וזהו לשון הרמב"ם שאם היתה אמת המים עוברת יכול זה לסתרה וכן יש מי שפירש גם כן אין להם חלונות אין להם דין חלונות זה על זה שיצטרך זה להרחיק מכנגדן ארבע אמות כדי שלא יאפיל אלא בונה בשלו כרצונו אבל אינו כופהו לסתמן מפני היזק ראייה אמנם הרמב"ם כתב שאם היה לו חלון המשקיף על חבירו יכול לכופו לסתמה אע"פ שלא כתב כן באמת המים והטעם לדבריו דשאני היזק ראייה דגירי דידיה הוא ויש בו קצת איסור מה שאין כן באותם השיעבודים האחרים עכ"ל והרא"ש כתב וז"ל כתב הראב"ד ז"ל נהי דאין יכול לערער על סתימת החלונות אם רוצה לבנות לפניהם מיהו כל זמן שלא בנה לפניהם אינו יכול לומר סתום חלונותיך אע"פ שיש בהם היזק ראייה ואין דבריו נראים כלל דכיון דאין חזקה באורה היכי מצי מיעביד ליה היזק בראייתו ועוד דאיכא למיחש דלבתר תלת שנין טעין בחזקה וכן כתב הרמב"ם שצריך לסתום החלון עכ"ל הרא"ש. ולעניות דעתי נראה שאין דברי רבינו מוכרחים להתפרש כן שהרי אפשר לפרש דבריו כדברי המפרשים שאינו יכול לומר לו סתום חלונותיך. ומ"ש

סותם החלון. היינו לומר שבונה כנגדו ואע"פ שהוא סותם חלונותיו של זה ודבריו שבפרק ז' מהלכות אלו מוכיחים שכוונתו כך וגם מדקדוק לשונו בפרק זה עצמו משמע כן שכתב בונה בצד הסולם ועל דרך זה הוא מ"ש סותם את החלון ועוד דמדפתח יש לי להסיר אמת המים דמיירי באותו שבא לערער על חבירו א"כ גם מ"ש וכן סותם החלון

באותו שבא לערער על חבירו מיירי שבא לבנות כותל בפני חלונותיו של זה ונמצאו נסתמות אבל כל זמן שהוא אינו בונה אינו יכול לכוף את חבירו לסתום חלונותיו וזה נכון בפירוש דברי רבינו ולא כמו שפירשם הריב"ש ואפשר שהיה כתוב בנוסחת רבינו שביד הריב"ש יכול לכופו לסתמו ולפיכך הוצרך לידחק בנתינת טעם לדבריו לחלק בין אמת המים לחלון אבל נוסחא דידן כמו שפירשתי דבריו להסכימם עם כל המפרשים זולת הרא"ש:

הלכה טז

אבל בבקעה אין צריך להבדיל בקעתו וכו'. בגמרא קאמר היכא דעבד המחיצה מהוצא מאי תקנתא ליעביד ואיני יודע למה השמיטו רבינו:

הלכה יז

המוכר גינה לחבירו סתם וכו'. כתב ה"ה לא ידעתי מנין לו זה למחבר וכו' עד ואפילו במקום שנהגו שלא לגדור. * ול"נ שרבינו סובר דמאי דאוקימנא דמתני' ה"ק סתם גינה כמקום שנהגו לגדור דמי ומחייבין אותו אבל סתם בקעה כמקום שלא נהגו לגדור דמי ואין מחייבין אותו ה"פ המוכר גינה סתם מעורבת עם גנות אחרות מחייבין את הלוקח לגדור [אבל המוכר סתם בקעה אין מחייבין אותו לגדור ומ"ש]

ואפילו במקום שלא נהגו לגדור בגנות. פירושו שלא נהגו לגדור דהיינו סתם וכמקום שנהגו לגדור דמי ואע"פ שמתוך דברי רבינו בפרק זה נראה שהוא מפרש אוקימתא זו כפשטה אפשר ששני פירושים נאמרו בה ותרווייהו איתנהו: * [עיין בתי"ט פ"א דב"ב משנה ב']:

פרק ג

הלכה א

כותל חצר וכו' אבל יתר על ארבע אמות אין מחייבין אותו. מ"כ נ"א ואפילו שהיה גבוה יותר מדי כשנפל שיכול לומר אם מתחלה נתרציתי לך אולי היה עשיר ועתה הוא עני או שדה אחרת יש לו עכ"ל:

הלכה ד

אבל אם היה הכותל של זה שבנה וכו'. כתב ה"ה בהשגות א"א זה המשפט מעוקל וכו' ודעת המחבר שאין מחייבין אותו חצי ההוצאה וכו' עד זה נ"ל לדעתו ז"ל. אבל הרמב"ן כתב אם גדר במקום שלא נהגו לגדור בבקעה מגלגלין עליו את הכל ובלבד שיהא הגדר

כולו בשל בונה אבל אם היה חציו בשל זה וחציו בשל זה אינו יכול לכופו ליתן לו אפילו פרוטה שהרי אם רצה אומר לו אין רצוני בגדר שקרקעי מתמעט ואנא כורכמא רישקא הייתי זורע שם ואושיב שומר וישמור שאם אין אתה אומר כן במקום שלא נהגו לגדור בבקעה יקדים אחד מהם ויגדור ויגלגל על חבירו את הכל עכ"ל. ולי נראה דבבקעה מודה רבינו דלא שאני לן בין אם מקום הכותל של שניהם לאם מקום הכותל של הבונה או שסובר דדוקא כשמקום הכותל של הבונה מגלגלין אבל אם המקום של שניהם אין מגלגלין וכדברי הרמב"ן דע"כ לא קאמר רבינו דדוקא כשמקום הכותל של הבונה אלא בחורבה שדרכה ליבנות ועתיד הוא לסמוך על הכתלים וכמ"ש מי שהיה לו חורבה בין חורבות חבירו ועמד חבירו וגדר רוח ראשונה וכו' אבל בבקעה שאינה עומדת לסמוך על הכתלים שבה אפשר דמודה וכדאמרן ואפשר שסובר שכיון שלא נהגו לגדור אין מגלגלין כלל ועובדא דרוניא חורבה היתה ולא שדה. ומ"ש הרמב"ן שאם אתה אומר כן וכו' זה הוא לאם עמד מקיף אבל לאם עמד ניקף אין מכאן הכרח כלל דלא הוה ליה למיגדר ואיהו דאפסיד אנפשיה וגם לעמד מקיף אין הכרח כ"כ שלא יתרצה להוציא כל ההוצאות שלא מדעת חבירו ואח"כ ליקום עלייהו בדינא ודיינא ועוד שהרי אם רצה ניקף עומד וגודר את הרביעית בקנים ואינו משלם אלא דמי קנים ונמצא מקיף נפסד ולפיכך לא יצא זה לגדור כדי לגלגל על חבירו ועוד כי יקדים אחד מהם מאי הוי ימחה חבירו בידו ולא ישלם לו אלא דמי נטירא:

הלכה ו

גג הסמוך לחצר חבירו וכו' שאין בני אדם דרין בגגות. כתב הריב"ש הדין עם שמעון דבגגין האלו יש היזק ראייה מדאמר אביי שני בתים בשני צדדי ר"ה זה עושה מעקה לחצי גגו וכו' וההיא דאמר שמואל דבין גג לגג אין היזק ראייה קצת מהמפרשים ומכללם הרמב"ם והראב"ד העמידוהו בגגין שאין עשויין לתשמיש כגון שהם משופעים וכדומה לזה אבל בעשויין לדירה או לתשמיש יש בהם היזק ראייה והיינו ההיא דאמר אביי זה עושה מעקה לחצי גגו וכו':

פרק ד

הלכה א

מי שהיה לו עלייה וכו'. טעמו מדתנן בפרק בתרא דמציעא (דף קי"ז) הבית והעלייה של שנים שנפלו אמר בעל העלייה לבעל הבית לבנות והוא אינו רוצה לבנות הרי בעל העלייה בונה את הבית ודר בתוכו עד שיתן לו יציאותיו ומשמע לרבינו שבעה"ב חייב

לבנות כל הבית בלי שיסייעו העליון בשום דבר דאמר בעל העלייה לבעה"ב לבנות הכי משמע וגם מדקתני עד שיתן לו יציאותיו דאי לא עד שיתן לו חצי יציאותיו מיבעי ליה וכן פירש"י אמר בעל העלייה לבעה"ב לבנות החומה והתקרה התחתונה המוטלים עליו לבנות והוא יבנה החומה מן התקרה ולמעלה ותקרה העליונה של גג וכתב ה"ה לקמן גבי אמר בעל העלייה לבע"ה לבנות הקשה הרשב"א למה לא יכוף בעל העלייה לבעל הבית לבנותו וכתב בירושלמי העמידוה בשהלך לו בע"ה למד"ה ואין ב"ד יורדין לנכסיו וכתב הרמב"ן וזה נראה דעת המחבר עכ"ל ולי נראה שאין דעת רבינו כן ומ"ש בראש הפרק **כופה את בעל הבית לבנותו כשהיה**. היינו דוקא כשנפל כותל מכותלי הבית שע"כ צריך לבנותו כדי שלא יפול כל הבית הילכך בעל העלייה יכול לבנותו אבל הכא שנפל כל הבית אם אין בעל הבית רוצה לבנותו אין בעל העלייה יכול לכופו:

הלכה ט

שתי גנות זו על גב זו וכו' היה מגיע לנופו ואינו מגיע לעיקרו וכו'. גירסת רבינו כגירסת הרא"ש ועלתה בתיקו ויש לתמוה דכיון דספיקא הוא הו"ל לומר חולקין ואפשר שטעמו משום דתחתון הוי כמו מוחזק בו:

הלכה י

שטף נהר את זיתיו וכו' ואם לא נעקרו בגושיהן הכל לבעל הקרקע. כתב ה"ה על דברי ההשגות ואני אומר כשנעקרו בלא גושין ה"ז אבידה המותרת וכו' א"נ כל שנעקרו עם הגושין וכו' עד אלא שחשו ליישוב הארץ כך נ"ל עכ"ל. ואני אומר שעל תירוץ ראשון קשה אע"פ שגדלו עם סיוע הגושין כיון דהוו כזוטו של ים הרי נתייאשו הבעלים ואין להם חלק בו אבל העיקר כתירוץ השני ויהיה דין זה דוקא בארץ ישראל א"נ כדברי הראב"ד והגמרא ורבינו קיצר במובן דפשיטא שיתן לו דמי עצים וזה נ"ל יותר וכ"כ הר"ן אבל לאחר ג' הכל של בעל הקרקע ומיהו יהיב ליה לבעל הזיתים דמי זיתים כמו שהיו שוים מתחלה כששטפן נהר אבל מה שהשביחו דבעל הקרקע הוי דשבחא דאילנות אפילו תוך שלש הרי הוא כפירות דלאחר שלש דמצי א"ל אי אנא נטעי כוליה שבחא דידי הוה עכ"ל:

פרק ה

הלכה א

חצר השותפין כל אחד מהם וכו'. כתב ה"ה פסק כת"ק. ואע"ג דרשב"ג פליג עליה ואמר ר"י כ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו כבר כתב הר"ן דלא קי"ל כההוא

כללא דאמוראי נינהו ואליבא דר"י כדאמרינן בפרק זה בורר ואיכא טובא דלית הלכתא כוותיה:

עשה אחד מהם בעצמו וכו'. כתב ה"ה אולי הוציא זה מדין בונה הכותל למעלה מד' אמות וכו'. ואפשר שלמד זה מדין המקיף את חבירו משלש רוחותיו ועמד ניקף וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל:

הלכה ו

אחד מן השותפין שביקש לפתוח לו וכו' ואם פתח יסתום. היינו כר' חייא בס"פ חזקת (דף נ"ט) דאמר להההוא דפתח חלונותיו לחצר השותפין יגעת ופתחת יגע וסתום וס"ל לרבינו דמיירי כשצוח חבירו המעכב עליו כשידע דאל"כ מחל וכמ"ש ה"ה בפי"א:

וכן לא יפתחו השותפין בחצר וכו'. כתב ה"ה ולולא שאמרה הר"ש היה נראה שצריך להרחיק וכו'. הרמב"ן בחידושיו נתן טעם לדברי הר"ש:

אבל פותח הוא לר"ה וכו'. כתב ה"ה והקשו עליו מאותה דאביי הנזכרת פרק ראשון וכו' שאמרו זה עושה מעקה לחצי גגו וכו' כלומר וכ"ש דיכול למימר בני ר"ה כי לא דרכי גמלים לא חזו לי:

הלכה ז

אע"פ כן לא יפתח אדם חנות וכו'. כתב ה"ה ודקדקו המפרשים ז"ל במבוי שאינו מפולש וכו'. הטור כתב בסימן קנ"ד בשם הר"י ברצלוני שכל מבוי שאינו מפולש דינו כחצר וכ"כ נימוקי יוסף בס"פ חזקת בשם הרמב"ן והריטב"א וכ"נ מהירושלמי:

הלכה ח

אחד מן השותפין בחצר שלקח בית בחצר אחרת וכו'. רבינו מפרש כהרי"ף שכתב בתשובה שמי שלקח בית בחצר אחרת יכול לפותחה לתוך ביתו אבל לא לחצר השותפין ובלבד שיסתום הפתח שהיה לו לחצר אחרת וכ"ת כיון שאין שם דרך אלא על ביתו אמאי צריך לסתום הפתח שיש לו בחצר אחרת והא אין אדם עשוי להכניס דיורין שיעברו דרך עליו כדאמרינן גבי עלייה י"ל דבעלי אותה חצר כשיהיה הפתח פתוח עושין משם קפנדריא דרך חצר השותפין כדי לקצר הדרך הדרך שלא מדעתו אי נמי לפעמים אפילו מדעתו כיון דבכל שעה אינם עוברים דרך שם לא קפיד כ"כ והיינו דאמרינן התם מאי חדר שחלק ביתו לשנים ואין לו שום פתח למקום אחר אלא הפתח הראשון שהיה לו לחצר וכן נמי יכול לבנות עלייה על גבי ביתו בניין חדש ובלבד שלא תהיה פתוחה לחצר אלא שעולין לה דרך ארובה שבקרקעיתה לפי שאינה עשויה לדירה ואין עשוי להשכיר לאחרים מקום כזה שיעברו דרך עליו כמ"ש הוא ז"ל בפרק המוכר את הבית

וכן דעת רבינו ואע"פ שלא כתב פתח גבי בית כמו בעלייה מוכרח הוא בדבריו שלא אמר לא יפתחנה אלא לחצר הא לביתו יפתח ואי הוה ס"ל דלא יפתח אפילו לבית הוה ליה למימר לא יפתחנה לבית דהוי רבותא דכ"ש לחצר ועוד שכיון שסתם פתח של הצד האחר היינו חלק ביתו לשנים וכ"כ הרמב"ן ז"ל והוא הדין ללוקח בית לפנים מביתו ופתחו לתוך ביתו ולא עשה לו פתח לחצר השותפין וסתם הפתח שהיה בחצר שהכל בכלל חלק ביתו לשנים וכפי מה שפירשתי אין מקום להשגת הראב"ד דההיא אינה עשויה לדירה כדאמרן:

הלכה יד

מי שביקש לפתוח פתח במבוי שאינו מפולש וכו' ואם היה מבוי מפולש וכו'. וכתב ה"ה ובמפולש לר"ה ונימוקי יוסף כתב אבל אם היה מפולש אין מעכבין עליו דהוי ליה כר"ה אע"פ שאין לו י"ו אמה ונ"ל שאין זה חולק על ה"ה דר"ה דקאמר לא להצריך שיהא בו י"ו אמה אלא לאפוקי דוקא סימטא דכיון דאין רבים בוקעין בו להדיא יש להקפיד בו על דריסת הרגל אבל ר"ה אע"פ שאין לו ט"ז אמה אין להקפיד בו על דריסת הרגל:

הלכה טו

וכן אחד מבני מבוי שביקש לסתום פתחו וכו'. בפ"ק דבתרא (דף י"א) בעא מיניה רב הונא מרב אמי אחד מבני מבוי שביקש להחזיר פתחו למבוי אחר בני מבוי מעכבין עליו או אין מעכבין עליו אכסניא לפי בני אדם מתחלקת או לפי פתחים מתחלקת א"ל בני מבוי מעכבין עליו אכסניא לפי בני אדם מתחלקת ודעת רבינו כדעת המפרשים שכתב * הרמב"ן ששתי השאלות אחת הן וכך שאל אחד מבני המבוי שביקש לנעול פתחו שלא יהא נכנס ויוצא דרך מבוי זה מי מעכבין עליו משום שהאכסניא שהמלך מטיל לפי בני אדם הנכנסים ויוצאים במבוי מתחלקת או לפי פתחי' מתחלקת הילכך כל זמן שלא פרץ זה פצימיו נותן חלק עמהם כמו שהיה מקודם לכן ואין בני מבוי מעכבין עליו ופשט ליה מעכבין וא"ת הרי כתב רבינו לעיל בסמוך מי שביקש לפתוח פתח במבוי שאינו מפולש בני מבוי מעכבין עליו מפני שמרבה עליהם את הדרך וזה הוא פירוש דברי ר"ה לשאר מפרשים ומאחר שהוא מפרש דברי רב הונא בע"א כמ"ש מנין לרבינו דין זה וי"ל דיליף לה מדתניא בההוא פירקא אחד מבני מבוי שביקש להחזיר פתחו למבוי אחר בני מבוי מעכבין עליו והתימה מה"ה שכתב על ההיא דמי שביקש לפתוח פתח במבוי שאינו מפולש שנתבאר בסוגיא ולא כתב שהיא ברייתא: (* נ"ל דהיינו דוקא לפי גירסתם ששתי הבעיות בחדא מחתא מחתינהו אבל גירסתנו בגמרא תרי בעיות חלוקות

בני מבוי מעכבין או אין מעכבין א"ל בני מבוי מעכבין אכסניא לפי בני אדם מתחלקת או אינה מתחלקת א"ל לפי בני אדם מתחלקת ודו"ק):

הלכה טז

וכן בעל השנייה וכו'. כתב ה"ה שהוא מוכרח שם ואני איני רואה הכרח וגם דברי רבינו צריכין ביאור שכתב אבל פתח בינו ולבין השלישית הפנימית מעכבת עליו משמע שאם פתח בינו ובין החיצונה אין הפנימית מעכבת עליו דאל"כ הוה ליה למיפלג ולמיתני בדידה אין החיצונה מעכבת עליו אבל הפנימית מעכבת עליו וקשיא לן אמאי אין הפנימית מעכבת עליו הרי אמרו פנימית משתמשת עם כולן ועוד יש לדקדק למה אמר הפנימית מעכבת עליו הל"ל הרי היא מעכבת עליה ואפשר לומר שאע"פ שאמרו הפנימית משתמשת עם כולן כיון שהשנייה יכולה להשתמש מפתחה ולחוץ הרי היא רשאי לפתוח בינה לחיצונה שהיא והפנימית שותפות בתשמיש המקום ההוא אבל מפתחה ולפנים אין לשנייה רשות להשתמש כלל הילכך הפנימית מעכבת עליה ודקדק לומר הפנימית מעכבת עליה ללמדנו שאפילו אם השלישית מתרצה שיפתח פתח זה הרביעית שהיא פנימית ממנה מעכבת עליה:

פרק ו

הלכה יא

אחד מבני מבוי שאינו מפולש וכו'. כתב המגיה צ"ע למה פרט אלו שהם רופא אומן גרדי וכו' הלא לעיל אמר שלא להושיב ביניהם וכו' ולא אחד מבעלי אומניות וכו' משמע שלכל אומנות מעכבים ואם הבבא דלעיל היתה בשיש כבר במבוי אחד מאותה אומנות הוי א"ש אמנם לשון רבינו משמע שגם שם מיירי בשאין כבר ביניהם מאותה אומנות כמו שמפרש במ"מ עכ"ל:

פרק ז

הלכה ו

הרי שפתח חלון לחצר חבירו וכו'. כתב הטור בסימן קצ"ד בשם הרי"ף והרמב"ן ז"ל דחלון אם יש בו היזק ראייה לעולם אין בו חזקה ואפילו נתן לו רשות לפתחו ואפילו מחל לו הנזק [יכול לומר סבור הייתי לקבל ואי אפשי לקבל] וכו' וכ"כ הרמב"ם שאין חזקה להיזק ראיית חלון אבל א"א הרא"ש ז"ל כתב שיש לו חזקה וכ"כ הר"י הלוי עכ"ל ויש לתמוה עליו שכתב כן בשם רבינו שהרי בפירוש כתב בכאן בהיפך ונראה שכתב

כן מפני שראה לרבינו שכתב בפרק שני גבי חצר השותפין שהיזק ראייה היזק הוא ואין לו חזקה בחצר אלא אע"פ שעמדו כך שנים רבות בלא מחיצה כופהו לעשות מחיצה בכל עת שירצה ואי מהא לא איריא שהרי כתב שם ה"ה דעת המחבר כדעת רבו דבחצר בדוקא אין לו חזקה משום דממילא הם מזיקין זה את זה בלא עשיית שום מעשה ולפיכך אין להם חזקה בעמידתן כך ואפילו עמדו כן שלש שנים או יותר אבל אם עשו מעשה כגון פותח חלונות על חצר חבירו יש לו חזקה לדעתם עכ"ל:

הלכה ז

בד"א בשפתחה לתשמיש וכו' אבל אם פתחה לאורה וכו'. כתב הריב"ש פרק חזקת חלון המצרי אין לו חזקה ולצורי יש לו חזקה ובגמרא א"ר זירא למטה מד"א יש לו חזקה ולמעלה אין לו חזקה ונחלקו המפרשים בפירוש זאת המימרא ומלשון הרמב"ם נראה שהכל תלוי בדעת הפותח אם פתח אותו לכוונת אורה ופירש הוא טעם הדבר לפי מה שנראה מלשונו שכיון שפתחה לאורה וזה שתק [מחל על האורה] ואין יכול למנעה מעתה וצריך להרחיק כדי שלא יאפיל אבל בשלא נעשית לאורה אלא שפתחה לתשמיש או לזון עיניו ולדבר עם חבירו אע"פ שג"כ מוסיף אורה בבית זה יכול לומר לא הנחתיך לפתוח אלא מפני שהיתה קטנה וגבוהה אבל שתחזיק עלי שאצטרך להרחיק בניני בזה לא הנחתיך. ומ"ש ג"כ בגמרא בזה החלון העשוי לאורה אפילו כל שהוא שיש לו חזקה הוכיח הרמב"ן ז"ל מהירושלמי ששיעורו בחזקה כשיעורו לטומאה שהוא כמלא מקדח:

פרק ח

הלכה ב

היה הזיז טפח החזיק באויר החצר כנגדו ואם רצה בעל החצר לבנות תחת הזיז וכו'. נראה שרבינו מפרש הא דתנן זיז טפח יש לו חזקה היינו לענין שיכול למחות בעל הזיז בבעל החצר מלבנות תחת אותו הזיז שמבטל תשמישו:

הלכה ח

אבל אם טען שכותל זה שותף אני בה וכו'. כתב הריב"ש יש לבאר דבריו בכותל החוצץ בינו ובין חבירו שאף אם לאחד כמה תקראות סמוכות לכותל ההוא והאחר אינו סומך כי אם קורה אחת וטוען ששותף היה בכותל ההוא מעת היותו נאמן אך צ"ע בדבריו מה צריך לקורה כלל כיון שהכותל חוצץ בין שניהם ואינו מוחזק לאחד יותר מן האחר אע"פ שהוא סומך לו כמה קורות ותקראות והאחר לא סמך עדיין מה ראיה היא שיהיה הכותל

לאחד כיון שאף אם יהיה בשיתוף כל אחד יכול לסמוך כשירצה עכ"ל: וכתב בתשובה אחרת בנדון זה כיון שלא נודע מי בנאו תחלה והכותל מפסיק בין שניהם וזה קדם וסמך והאחר לא היה צריך אז או לא היה רוצה לסמוך לאותו רוח וכל מה ששנינו במתניתין שכותל חצר שנפל הכל הוא בשנודע שהאחד בנאו מתחלה אבל בשלא נודע ודאי כיון שהכותל מפסיק בין שניהם בחזקת שניהם הוא ואע"פ שהאחד סומך והאחר אינו סומך ואפילו בכותל חצר שהרי זה אומר דעתי היה לסמוך לאחר זמן ומתחלה בניתיה עמו אצ"ל בכותל המפסיק בין שני בתים. ומ"ש הרמב"ם

אבל אם טען שכותל זה שותף אני בה הואיל והשתמש בקורה אחת נאמן ומשתמש בכולן. דמשמע שאם לא נשתמש בקורה כלל אין ראיה שהוא שותף בה יש ליישב דבריו דמיירי בכותל הידוע לאחד כמו שנראה מראש הבבא שמתחיל בה מי שהחזיק בכותל זה וכו' דמשמע דקאי על כותל שבין ראובן ושמעון והוא של ראובן לבדו דאם שמעון טוען מחמת מחילה על הכנסת הקורה אין לו לסמוך כי אם הקורה ההיא ולא יותר אבל אם טוען שפרע לו חלקו המגיעו במחצית כל הכותל נאמן כיון שהשתמש בקורה אחת דהשתא ליתיה לטעמא דמי יימר דמחייבי ליה רבנן דלא אמרי ההוא טעמא אלא בסמך כותל אחר ולא נתן עליו את התקרה דמי יימר דמחייבי ליה רבנן בגלויי דעתא בלבד אבל הנותן אפילו קורה אחת פשיטא דמחייבי ליה רבנן והו"ל כפרעתיך לאחר זמני זה נ"ל בביאור דברי הרב אבל אם לא נודע מי בנאו תחלה בחזקת שניהם הוא ואע"פ שהוא מחזיק בסמיכת קורות ולא האחר ומיהו כל זה לפי דין הגמרא ובעיר שאין בה מנהג ידוע אבל בעיר שיש בה מנהג ידוע הולכים אחר המנהג דכלל גדול בדברים האלה הכל כמנהג המדינה עכ"ל:

פרק ט

הלכה ב

מרחיקין את הזרעים וכו'. על מ"ש מגיד משנה ופירשו בגמרא שופכין כתב המגיה לפי סוגיית הגמרא לא נאמר חילוק זה של שופכים אלא לתרץ רבה בר בר חנה אבל אחר דאיתותב אין אנו צריכים לתירוץ זה ואפשר דרבינו סובר שאחר דמתניתין סתם קתני ולא מחלק בין כותל לבנים לכותל אבנים כמו הברייתא דע"כ בכל כותל מיירי דצריך ג"ט דהיינו משום שופכין אכן הרי"ף הביא המשנה והברייתא כצורתה ולא הזכיר חילוק זה עכ"ל:

הלכה ט

ראובן שהיה כותלו סמוך לכותל שמעון וכו'. על מ"ש מגיד משנה ותירצו שלא היה אלא כמין גם כתב המגיה בגמרא שלנו לא נמצא תירוץ זה רק שמוסיף רבא על המשנה ונפל עכ"ל:

הלכה י

מי שבא לחפור בור בסוף שדהו וכו'. בראש פרק זה כתב רבינו לא יחפור אדם בור ולא שיח ולא מערה וכו' אלא א"כ הרחיק מכותל שלשה טפחים ויסיד בסיד וכו' וכאן לא הזכיר אלא הרחקה ולא הצריך לסוד בסיד והטעם משום דהתם שהוא סמוך לכותל צריך לסוד בסיד מלבד ההרחקה כדי שלא יתקלקל הכותל אבל הכא דליכא כותל בנין סיד זה אינו מעלה ולא מוריד ודי בהרחקה:

פרק י

הלכה ב

מרחיקין גורן קבוע מן העיר וכו'. כתב ה"ה ופירוש גורן קבוע פירשו בגמרא וכו'. וא"ת והא לא איתמר אלא אליבא דאביי ואנן לא קי"ל אלא כרב אשי דבתרא הוא וי"ל דנהי דלא קי"ל כאביי מ"מ מימרא דר"י בר חנינא דמפרש היכי דמי גורן קבוע איתא ואע"ג דגמרא מייתי לה על אוקימתא דאביי מימרא דרבי יוסי בר חנינא בלא מימרא דאביי [איתאמרא] אמתני' דקתני גורן קבוע דהא רבי יוסי בר חנינא קדים לאביי טובא וכוותיה נקטינן דרב אשי לא פליג עליה:

הלכה ח

מי שהיה אילן חבירו נוטה לתוך שדהו וכו' וכן אם היה נוטה על בית השלחין של חבירו או על בית האילן וכו'. רבינו גורס במשנה בית השלחין וכל האילן כנגד המשקולות ורש"י גורס גירסא אחרת:

פרק יב

הלכה א

האחין או השותפין שבאו לחלוק את השדה וכו' אם אמר אחד מהם תנו לי חלקי וכו'. בפ"ק דב"ב (דף י"ב ע"ב) ההוא דזבן ארעא אמצרא דבי נשא כי פלגי אמר להו פלוגו לי אמצראי אמר רבה כגון זה כופין אותו על מדת סדום מתקיף לה רב יוסף אמרי ליה [אחי] מעלינן ליה [עלויא כי] נכסי דבי בר מריון והלכתא כרב יוסף תרי ארעתא אתרי

ניגרי אמר רבה כגון זה כופין על מדת סדום מתקיף לה רב יוסף זימנין דהאי מדויל והאי לא מדויל והלכתא כרב יוסף תרתי אחד ניגרא א"ר יוסף כגון זה כופין על מדת סדום מתקיף לה אביי מצי אמר בעינא דאפיש אריסי והלכתא כרב יוסף אפושי לאו מילתא היא ופירש רש"י דזבן ארעא אמצרא דבי נשא קנה קרקע אצל שדה אביו. כי מטא למפלג עם אחיו בנכסי אביו. אמרי אחי מעלינן ליה וכו' לנו היא משובחת כקרקעותיו של בר מריון שהיו מעולות וכו'. תרי ארעתא אתרי ניגרי וכו' שתי שדות לכל אחת יש לה יאור להשקות ממנו וזה קנה שדה אצל האחת מהם ורוצה שיתן אחיו זו הסמוכה לשלו וכו'. האי מדויל דרך היאורים לייבש כשהנהר שנמשכים ממנו מתמעט לפעמים שזה יבש וזה אינו יבש ואומר לו טול חלקך בשתיהן וכו' או תן לנו מעילוי בדמים. תרתי ארעתא יש לנו לחלוק על חד ניגרא ואחד מהם קנה קרקעות אצל האחת. כופין על מדת סדום דכיון דאחד ניגרא נינהו שתיהן שוות. ניחא לי לאפושי אריסי טוב לי שיהא לך שתי שדות אחת מכאן ואחת מכאן ואחת באמצע כדי שתרבה לך אריסים ותהא שדה שלי משתמרת יפה. והשתא מה שפסק רבינו ואם אמר אחד מהם תנו לי חלקי מצד זה כדי שיהיה סמוך לשדה אחר שלי שומעין לו וכו' הוא כדעת רבה וקשה דהא איפסיקא הכא בהדיא הלכתא כרב יוסף וגם בפרק יש נוחלין פסקינן הלכה כרב יוסף בשדה קנין ומחצה ופירש רש"י דשדה היינו הך דהכא וכן משמע בערוך וכבר הרגישו בקושיא זו בעלי ההגהות אלא שהניחו הדבר בצ"ע והתימה מה"ה שלא הרגיש בקושיא זו כלל וכתב שפסק כרב יוסף והדבר ברור שאינו כן. וליישב דברי רבינו נ"ל שהוא מפרש כמו שכתבו הרמב"ן והרא"ש בשם הגאונים דמעלינן ליה בנכסי דבר מריון היינו כגון שאומרים או יטול זה העילוי או יתן לנו שאם אמרו אם רוצה ליטול יתן כך וכך ואם לאו נחלוק הכל שאין אנו רוצים ליטול אותו חלק וליתן כלום אין שומעין להם אלא שמין את הנכסים בב"ד וא"כ כל היכא דאמר תנו לי חלקי בצד השדה שלי ואין חבירו מעלה עליו בדמים נותנין לו וכופין אותו על כך דע"כ לא פליג רב יוסף אלא בשהלה מעלהו בדמים אבל קשה לפירוש זה למה לא כתב רבינו שאם העלהו האחד בדמים שאין כופין זה את זה על כך לכך יש לומר שרבינו מפרש דכל היכא שהקרקעות שוים לכולי עלמא כופין על מדת סדום לתת לזה חלקו אצל מצר שלו וההוא דזבן ארעא אמצרא דבי נשא דאמר רב יוסף מעלינן ליה וכו' מפרש גמרא דלא תימא דאפילו בקרקעות שוים כגון תרתי אחד ניגרא אמר רב יוסף מעלינן ליה וכו' אלא בתרי ארעתא אתרי ניגרי הוה עובדא ומשום [הכי אמר רב יוסף מעלינן ליה וכו' משום] דהאי מדויל אבל בתרתי ארעתא אחד ניגרא לא הוה פליג דהא הוא דאמר כגון זו כופין על מדת סדום ואהכי אתי שפיר מ"ש רבינו

ואם אמר אחד מהם תנו לי חלקי מצד זה כדי שיהא סמוך לשדה אחר שלי שומעין לו. היינו דוקא בשוים וכמ"ש קודם בסמוך אם היתה כולה שוה ודין זה הוא ממה שאמרו תרתי אחד ניגרא דמודה ביה רב יוסף שכופין על מדת סדום. ומ"ש **אבל אם היה חלק אחד ממנה טוב וכו'**. הוא מאי דמודו ביה כולי עלמא היכא דחלק אחד טוב מחבירו דאמרי ליה מעלינן ליה וכו' ונכלל בדבר זה פלוגתא דרבה ורב יוסף בההוא דזבן ארעא אמצרא דבי נשא דהיינו פלוגתייהו בתרי ארעי אתרי ניגרי דכיון דאפשר להעלות על הדעת קצת עילויא דהיינו דילמא האי מדויל וכו' אע"ג דלא ידיע לן חיישינן ליה ואמרינן מעלינן ליה וכו' וכ"ש היכא שהעילוי מבואר וידוע דאז לכולי עלמא אמרינן מעלינן ליה וכו' וקשה כיון דתרי ארעתא אתרי ניגרי הוא פירושא דההוא דזבן ארעא אמצרא דבי נשא למה ליה למימר והלכתא כרב יוסף בתרוייהו וי"ל שאחר שכתב ההוא דזבן ארעא וכו' והלכתא כרב יוסף בא בעל הגמרא ופירש דפלוגתייהו בתרי ארעי אתרי ניגרי ובההוא פסק כרב יוסף דאילו בתרתי אחד ניגרא אפילו רב יוסף מודה דכופין ועי"ל דרבינו לא גרס והלכתא כרב יוסף אלא בחד מינייהו ואם אנו מוכרחים לומר כן א"צ לשום תירוץ רק שנאמר דלא גריס והלכתא כרב יוסף בההוא דזבן ארעא ופסק בההוא פלוגתא כרבה ומשמע שדעת רבינו לפרש דכל הני מילי [דרב יוסף] קאי אההוא דזבן ארעא וכמו שפירש"י ודרבינו עדיפא דההיא דחדא גיסא וכו' פלגי לה בקרנזול משמע ליה דסמכוה לכאן ללמד שאם בן המצר תבע חלק שאצל שדהו כיון שהחלקים שוים שומעים לו ואפילו לאביי דהכא ליכא טענה דאפושי אריסי וזהו שכתב רבינו ארץ מרובעת שהיה הנהר מקיף וכו' ואם אמר תנו לי החצי שמצד זה שהוא בצד שדי שומעין לו: ודע שרבינו מפרש דניגרא הוא דרך כמו ניגרי ברייתא [אנקטה] שר"ל פסיעות ועל שם הפסיעות נקרא הדרך ניגרא וזהו שכתב אבל אם היה חלק כו' טוב או קרוב לנהר יותר או קרוב לדרך ופירוש לשון הגמרא לפ"ז כך הוא תרי ארעי אתרי ניגרי כלומר שכל אחת מהשתי שדות יש לו דרך מיוחד שעובר עליו אמר רב יוסף זימנין דהאי מדויל כלומר זימנין דבדרך זה יבואו מים ובדרך זה לא יבואו וא"כ כשכתב רבינו או קרוב לדרך היינו לומר שקרוב לדרך זה ושדה האחרת אינה קרובה לדרך זה ואע"פ שקרובה לדרך אחרת אבל לא שייך לפ"ז לומר ושמו היפה כנגד הרע דכל כך יפה זה כזה אלא שאנו אומרים דילמא האי מדויל וכו' גם אם נאמר שהוא מפרש ניגרא יאור וזהו שכתב או קרוב לנהר יותר מ"מ יקשה למה לא הזכיר היכא שכל קרקע סמוך אצל יאור אחד או אצל דרך אחד שזה הוא פלוגתא דרבה ורב יוסף בתרי ארעתא אתרי ניגרי ואם נאמר שמ"ש או קרוב לנהר היינו שכל אחת יש לה נהר אחד יקשה

מה שהקשיתי דלא שייך לפ"ז לומר ושמו היפה כנגד הרע דכ"כ יפה זה כמו זה וצ"ע. והיותר נ"ל שרבינו לא גריס הלכה כרב יוסף אלא בתרי ארעי אחד ניגרא וז"ש אם היתה כולה שוה וכו' ואם אמר אחד מהם תנו לי חלקי מצד זה וכו' שומעין לו וכופה אותו על זה ולא חילק בתרי ארעתא אתרי ניגרי משום דהאי מדויל וכו' אלא כל שנראה לנו שהן שוות אף ע"ג דאפשר דזימנין מדויל האי ולא האי השתא מיהא שתיהן שוות וכופין אותו כרבה. ומ"ש

אבל אם היה חלק אחד ממנה טוב וכו'. מדברי רבה נשמע דכל כה"ג כיון דאיכא דניחא ליה בעידית אע"ג דהיא פורתא ואיכא דניחא ליה בזיבורית מפני ששיעורה מרובה מעידית ליכא למימר ביה כופין על מדת סדום:

הלכה ד

אחד מן האחין או מן השותפין שמכר חלקו וכו'. מהרי"ק בשורש כ' כתב דשותף שמכר חלקו שותף חבירו יכול לסלקו אפילו במטלטלין ודייק כן מדברי רבינו שכתב כאן אחד מן האחין או מן השותפין שמכר חלקו לאחר מסלקים את הלוקח וכו' עד ולא עוד אלא המוכר קרקע שלו לאחר יש לחבירו שבצד המצר שלו ליתן דמים ללוקח ולסלקו ומדהזכיר קרקע גבי בן המצר ולא הזכיר גבי אחים או שותפים אלא כתב סתם שמכר חלקו לאחר וכו' דמשמע אי זה חלק שיהיה בין היה קרקע בין היה מטלטלין משמע דלגבי שותפין אין לחלק בין קרקע למטלטלין עכ"ל. ודברי תימה הם שדקדוק זה שדקדק אינו כלום שהרי הלכות אלו הלכות שכנים קרי להו ושותפין דמטלטלים לענין מטלטלין שמכרו לאחר לאו שכנים מיקרו ועוד דבפרק זה בין לפניו בין לאחריו בדיני קרקע איירי וא"כ מהיכא תיתי לן לומר דהכא במטלטלין עסיק ועוד שלשון של בבא זו יוכיח שכתב מסלקין את הלוקח כדי שלא יכנס זר ביניהם והאי לישנא בקרקע שייך כדכתיב להם לבדם ניתנה הארץ ולא עבר זר בתוכם ואפילו אם ת"ל דנקט לשון זה מושאל במטלטלין א"א לומר כן דהא לא אידכר האי דינא בגמרא ומהיכא תיתי ליה לרבינו ועוד דבהדיא כתב ה"ה דהיינו מאי דאמרינן האי דאחזיק ביני אחי ביני שותפי וכו' וההיא פשיטא דבקרקע היא ועוד דאי במטלטלין מיירי רבינו מאי ולא עוד וכו' אדרבה בבא דרישא עדיפא דאפי' במטלטלין מסלקין ללוקח אלא ודאי לא עלה על דעת רבינו לומר דין זה אלא בקרקע לבדו ומ"ש שמכר חלקו ולא כתב שמכר חלקו בקרקע משום דבשותפין שיש להם חלק בקרקע עסיק מש"ה לא איצטריך לפרושה הילכך לית דחש לדקדוק זה דמהרי"ק:

הלכה ח

השכירות אין בה משום דין בן המצר. מדברי הטור נראה שהוא מפרש דברי רבינו שאם ראובן השכיר חצר לאחר לא יאמר המצרן אני רוצה לשכרו ממך ואני קודם בו וכ"ש שמי שיש לו חצר בשכירות וחצר שאצלו נמכר אינו יכול להוציאו מדין בן המצר וכך נראה בפירוש ממ"ש רבינו בפרק זה לקמן וזה לשונו לפיכך אם טען הלוקח גזלן אתה לשדה זו אריס אתה או שוכר. שוכר אבל ה"ה כתב השכירות אין בו דין המצר זה לא מצאתי מבואר אבל נ"ל ק"ו ממשכונא וכמו שיתבאר עכ"ל ובדין משכונא כתב רבינו בסמוך הממשכן מקום ואח"כ מכרו לזה שהוא ממושכן בידו אין בו משום דינא דבר מצרא וא"כ נראה שהוא מפרש דברי רבינו דה"ק אם השכיר ביתו לאחד ואח"כ מכרה לו אין בן המצר יכול להוציאה מידו והק"ו הוא ומה משכונא שאינו דר בה וגם אינה קנויה לו אם קדם וקנה זכה שכירות שהוא דר בה וגם היא קנויה לו דשכירות ליומיה ממכר הוא לא כל שכן שאם קדם וקנה זכה:

הלכה יב

אין הלוקח מסתלק אלא בראיה ברורה וכו' לפיכך אם טען הלוקח ואמר גזלן אתה לשדה זו וכו' או שוכר או ממשכן צריך בעל המצר להביא ראיה. מדבריו אלה משמע בהדיא שהשוכר קרקע או שהוא ממושכן בידו ונמכר קרקע הסמוך לו אין לו דין בן המצר להוציאו מיד הלוקח ומשמע ליה דהוא הדין נמי אפילו קדם וקנה מוציא מידו בן המצר:

פרק יג

הלכה ג

היה כתוב בשטר מתנה וכו'. כתב ה"ה מפורש בהלכות הדין והטעם וכתב הרשב"א ואם זה עומד בטענתו וכו' תמיהני על ה"ה שהרי חולק על רבינו שהרשב"א ז"ל סובר שאינו נותן לו אלא מה ששוה ורבינו סובר שנותן לו מאתים זוז והו"ל לרב המגיד לכתוב אבל הרשב"א כתב דלשתמע שבא לחלוק:

הלכה ד

החליף חצר בחצר וכו'. הטור כתב אחר דברי רבינו ובתשובה לגאון ראובן שמכר שדה הסמוכה למצר שמעון ללוי והחליפה עמו בכרם ורצה שמעון המצרן לסלק ללוי ורצה ליתן לראובן גם הוא כרם שהיה לו ואמר ראובן איני חפץ בכרם שלך שאינו טוב כמו של לוי והשיב שהדין עמו ויראה מדבריו שאם היה כרמו של לוי טוב כמו של הלוקח

שהוא מסלקו ואפשר שגם הרמב"ם ז"ל היה מודה בזה שהוא לא כתב אלא החליף חצר בחצר אבל בשדה וכרם היה מודה עכ"ל ואני אומר שחילוק זה שחילק בין חצר לשדה וכרם אינו נראה בעיני דודאי כי היכי דאיכא קפידא בחצר איכא קפידא בשדה ובכרם שאעפ"י שזה יפה כזה ואפילו אם של בן המצר יפה יותר לפעמים שאדם אינו חפץ ביפה מפני שהוא רחוק או מפני שאין לו שכונה טובה או מפני כמה טענות שאפשר להמצא הילכך בחליפי קרקע בקרקע לית ביה משום דינא דבר מצרא כלל ורבינו נקט חצר והוא הדין לשאר קרקעות ותדע דקתני בסיפא שאם החליף בבהמה או במטלטלין יש בו דין בן המצר ואם כדברי הטור ליפלוג בקרקע גופיה וליתני [אבל] אם החליף בשדה או בכרם יש בו דין בן המצר [ואעפ"י שיש לדחות דעדיפא מיניה אשמעינן דא"צ ליתן לו בהמה ומטלטלין וגם לא דמים לקצב לו עליהם אלא דמי שויים אבל בשדה ובכר' צריך המצרן ליתן לו שדה וכרם טובים כמו של לוקח מ"מ מה שכתבתי דל"ש לרבינו בין חצר לשדה וכרם נראה נכון בעיני וכ"כ המפרשים דלרבינו אין חילוק אלא בהחליף קרקע בבהמה ומטלטלין] וגם מ"ש לדקדק מדברי הגאון שאם כרמו של לוי טוב כמו של לוקח מסלקו יש לדחות שמאחר שהמוכר אומר אינו טוב בעיני כמו של לוי אעפ"י שבעינינו הוא טוב כשל לוי או יותר טוב לא כייפינן ליה ליקח כרם שאינו טוב בעיניו מפני אי זו טענה כמו שכתבתי וטעמא דמסתבר הוא ועם זה אין חילוק בין הגאון לרבינו ז"ל:

הלכה ז

הלוקח שבנה והשביח וכו' בן המצר מסלקו. כתב רבינו ירוחם דמיירי שמיחה בעל המצר וגילה בדעתו שאינו מוחל שאם שתק כשראה אותו בונה או סותר איבד זכותו:

הלכה יא

בעל חוב של מוכר שטרף השדה וכו'. כתב ה"ה דעת הרב שאחריות בן המצר על הלוקח וכו'. ואני אומר דדברים תמוהים הם דאתו רבנן לתקן משום הישר והטוב שיתן שדהו למצרן ושיתחייב באחריות בלא שום הנאה ומ"ש הראב"ד דאולי מפני שפשע וכו' לא ידענא היאך אפשר לחייבו מפני טענה זו שאם הלוקח ידע שיש שט"ח על המוכר משום דשטרא קלא אית ליה א"כ גם המצרן ידע ולא היה לו לסלק ללוקח דאילו היה ביד הלוקח לכוף למצרן שיקחנה היה אפשר לחייבו מפני שפשע וכו' אבל מאחר שאין בידו לכוף למצרן והמצרן הוא שסילקו מדעתו אי זה פשיעה היא זו. לכן נ"ל לפרש דברי רבינו דביש למוכר ממה לפרוע קאמר דאין המצרן יכול לתבוע למוכר משום דא"ל לאו בעל דברים דידי את אלא יתבע ללוקח והלוקח למוכר ואע"פ שלפי זה הו"ל לומר הרי

בעל המצר תובע את הלוקח ולא הל"ל חוזר וטורף מן הלוקח אפשר דה"ק יטרוף מן הלוקח עד שיתבע את המוכר ויטול ממנו דאם לא כן לא ירצה הלוקח לתבוע מהמוכר שמאחר שזה סילקו משדה זו רוצה הוא שיפסיד מעותיו ולהכי קאמר רבינו שטורף ממנו כדי לכופו ע"י כך לתבוע למוכר וכל זה כשיש למוכר ממה יפרע אבל אם אין לו פשיטא שלא יפסיד הלוקח ולא הוצרך רבינו לפרש כן וקרוב לזה מצאתי להרשב"א שכתב על דברי רבינו שאף הרב לא אמר אלא בדקביל מוכר ללוקח אחריות דכי משלם איהו לבן המצר לית ליה פסידא דהא עליה דמוכר הדר אבל היכא דאית ליה פסידא כי הכא לא קאמר דועשית הישר והטוב אמר רחמנא עכ"ל:

פרק יד

הלכה א

הוציא בן המצר מעות וכו'. כתב הטור וז"ל כתב הרמ"ה ה"ה נמי אם הקדים הלוקח וזבין בזוזי טבי לא מצי לסלוקי ליה אלא בטבי ואינו נראה כן מדברי הרמב"ם ז"ל שכתב החליף השדה בבהמה או במטלטלין רואין דמי אותה הבהמה או דמי המטלטלין ונותן לו בן המצר ומסלקו ואינו יכול לומר לו תן לי כמו שלקחתי שהערמה היא זו ואינה מועלת לו כלום עכ"ל. ול"נ שאין הכרח לומר דרבינו לא ס"ל כהרמ"ה דהתם איכא למימר שלא החליף עמו אלא כדי לשומם עליו ביותר מדמיהם כדי לבטל דין המצר הערמה היא ואינה מועלת לו כלום הילכך נותן לו דמיהם ואין בזה הפסד למוכר דבהמה ומטלטלין שכיחי ובמעות שבידו ימצא לקנות כמו שירצה ולפיכך כשהחליף בקרקע כיון שהקרקע כזה לא שכיח כלומר שיש אדם שחפץ בקרקע זה יותר מקרקע שבמקום פלוני נתבטל דין בן המצר ומפני כך כתב החליף חצר בחצר אין בה דין בן המצר וקפידא דזוזי טבי וזוזי תקולי ודאי הוי כמו החליף חצר בחצר דקפידא היא כמ"ש ולעולם בטבי ותקולי דאיכא אינשי דקפדי בהו ואם יבא להחליפם יצטרך להפסיד בהם מודה רבינו להרמ"ה:

הלכה ב

בד"א שצריך קניין וכו'. כתב הרא"ש על דברי רבינו ומתוך לשונו משמע שאם לא סייע אותו ולא ראה ומשתמש יכול לסלקו אפילו לזמן מרובה ולא מסתבר כלל עכ"ל ולי נראה שאי אפשר לפרש כן דברי רבינו שהרי מטעם שאם אתה אומר כן שיכול לסלקו לזמן מרובה לא יוכל זה למכור קרקעו כתב שאם אין בן המצר במדינה אינו יכול לסלקו אלא ודאי דרבינו הכא מיירי כשתוך זמן שיכול לסלקו דהיינו שיעור דרבינו האי והרי"ף

שכתב ה"ה ראהו בונה או סותר וכו' ואח"כ תבעו בדין אעפ"י שהוא תוך זמן שיכול לסלקו איבד זכותו אבל אחר זמן שיעור רבינו האי והרי"ף אינו יכול לסלקו אפילו לא ראהו בונה וסותר וכו' וכ"נ מדברי ה"ה והריב"ש שכך פירוש דברי רבינו:

הלכה ד

טען בן המצר שעשו קנוניא ביניהם וכו'. כתב ה"ה זה שכתב בנקיטת חפץ נראה שהוא מדמה אותה לטוען על המשכון וכו' טעמו שהוא מחשב אותו כטוען על המשכון שנשבע בנקיטת חפץ מפני שאינו טוען בגוף המשכון כמ"ש בהלכות מלוה ולוה:

סליקו להו הלכות שכנים